

איך להתמודד עם אינפלציה בעזרת "אלף"? שינויים במערכת ההשאלה בעזרת תכנית "אלף" בגלל קיצוצים בתקציב

שרה פרקט
חנה לייכר

ספרית הרמן למדעי הטבע, האוניברסיטה העברית, ירושלים

ספרית הרמן למדעי הטבע של האוניברסיטה העברית נפתחה בשנת תשמ"ה כספריה ממוחשבת במערכת "אלף". שירותי השאלה וקטלוג הספרים עברו למערכת זו, מיד עם תחילת שנת הלימודים. בשנת תשמ"ז הספריה עמדה בפני בעיה קשה לאור הכרזה על קיצוצים בתקציב הספריה. התעוררה הבעיה איך להמשיך לשרת את קהל הקוראים וגם לצמצם את ההוצאות השוטפות במערכת ההשאלה. מערכת זו כללה שני דלפקי השאלה: בדלפק הראשי בקומת הכניסה נתנו שרותי ההשאלה הרגילים והדרכה כללית, ובדלפק השני באולם ספרי לימוד נתנו שרותי ההשאלה עבור אוסף סגור של ספרים "שמורים" שהיו מבוקשים ביותר ושהושאלו לתקופה מוגבלת. אחרי דיונים רבים נפלה ההחלטה לסגור את הדלפק באולם ספרי לימוד ולארגן מחדש את כללי ההשאלה ואת אוסף הספרים. מאמר זה בא לתאר איך שינויים אלה בוצעו ביעילות ובמהירות הודות לגמישותה של מערכת "אלף".

קיומו של דלפק ההשאלה באולם ספרי לימוד אפשר שליטה מלאה על כל העותקים ה"שמורים" של ספרי לימוד. בשעות הבקר נתקבלו הזמנות בהתאם למספר העותקים הקיימים, עם הבטחה שהעותקים יינתנו להשאלה לילית בשעה 16.00. בינתיים בשעות היום הספרים הושאלו דרך המחשב לסטודנטים אחרים לקריאה בתוך הבנין. תמיד היתה אפשרות לוודא אצל מי הספר נמצא. הקורא התחייב להחזיר את הספר לדלפק בזמן מפני שאיחור בהחזרה נרשם ע"י המחשב ככרטיס הקורא שלו. התכנית יצרה את האפשרות שהספרים שהושאלו והוחזרו בין השעות 09.00-16.00 לא נעצרו על ידי ההזמנות הליליות שנרשמו בינתיים. רק אחרי השעה 16.00 המערכת ציינה כשהיתה הזמנה, ועצרה השאלה.

סדור זה אפשר שליטה באוסף ה"שמורים". לסטודנט היתה האפשרות לתכנן במידה מסוימת מתי לבוא להזמין ספר מסוים ולהיות בטוח שאם הוא מזמין את הספר בבוקר הוא יקבלו לערב. הספרים גם היו בשימוש במשך היום על ידי קוראים אחרים. המערכת אפשרה רישום הזמנות לפי מספר העותקים הקיימים לספרים ה"שמורים" שהושאלו ללילה ובמקביל רישום הזמנות בלי הגבלה לספרים ממדף הפתוח שניתנים לשבוע. נוסף לזה הסטודנט שהמתין בתור ארוך כדי להזמין ספר שניתן לשבוע שאל וקרא את העותק השמור בספריה בשעות היום ובמקביל גם הזמין ושאל את העותק שיצא ללילה בלי שהפסיד את מקומו בתור ברשימה של הספר לשבוע.

החסרון הגדול בסדור זה היה הלחץ היומיומי ליד דלפק ההשאלה, במיוחד בשעות הבקר, ובשעה 16.00 כשבאו לשאול את הספרים. הסדור חייב את הסטודנט להגיע לספריה בשעה מוקדמת כדי להבטיח מקום בתור ההזמנות לאותו יום. בתקופת הלחץ, לפני הבחינות, סטודנטים אף הגיעו שעה לפני פתיחת הספריה. ההזמנות הטלפוניות התקבלו רק אחרי השעה 10.30, הספרים המבוקשים ביותר כמובן לא

נשארו עד אז. כשמזמין לא הספיק להגיע עד השעה 18.00 העותק הושאל לקורא אחר. היה קשה לקורא לדפדף בספרים אחדים בנושא מסוים בבת אחת. התהליך חייב כל קורא לבקש כל ספר לפי שם המחבר ולעבור לתהליך השאלה כדי לקבלו. זה גרם לכך שלפעמים קורא עמד בתור ליד הדלפק ושאל והחזיר פעמים אחדות עד שמצא את הספר הרצוי.

כשנפלה ההחלטה לסגור את הדלפק באולם ספרי לימוד, הספרים הועברו מיד מהאוסף הסגור למדף פתוח והועמדו לפי מספרי המיון עם יתר הספרים באותו תחום. גם הוחלט שמעמד ה"שמורים" יעבור מלילה לשלשה ימים. יש גישה חופשית למדף הפתוח לכל האוסף. לפי צבע סרט צבעוני אפשר לזהות אם הספר ניתן לשלשה ימים, לשבוע או אינו ניתן להשאלה. כמובן שאם הסרט נופל או אם הוא נתלש, הרשום במסוף קובע את מעמד ההשאלה של אותו עותק בלי ויכוח. הופעת תאריך ההחזרה על הצג בעת ביצוע ההשאלה גם כן עוזרת בענין זה.

הקהל שלנו מרוצה מהגישה החופשית למדפים וגם מעדיף לשאול את הספרים ה"שמורים" לשלושה ימים במקום ללילה. כבר נשכחו התורים באולם ספרי הלימוד בשעות הלחץ. מבחינת צוות ההשאלה קצצנו שעות כוח אדם וגם הצלחנו להעביר עוד מסוף לחפוש בקטלוג. התלונה העיקרית של הקוראים היא שקשה לאתר את העותקים שאינם ניתנים להשאלה בגלל גודלה של הספרייה. כפתרון בתקופת הלחץ, מחלקת השאלה שומרת לעצמה את הזכות להקפיא עותק אחד מהספרים המבוקשים ביותר בדלפק ההשאלה ומשאילה אותו לצילום בלבד דרך המחשב.

ההחלטה חייבה שינויים פיזיים באוסף. הפרויקט נגמר תוך שבועיים בחופש הגדול בלי כוח אדם נוסף ובלי בעיות מבחינת מקום פנוי על המדפים. השנויים במחשב נערכו בקלות יחסית. שמחנו לראות שמערכת "אלף" גמישה, ואחרי התייעצות, תוך דקות ספורות הצלחנו לשנות את הסימנים בטבלה 50 (ראה נספח) ולארגן מחדש את כללי השאלה של ספריית הרמן עם פתיחת שנת הלימודים תשמ"ז. שינינו את מעמד ההשאלה של אוסף ה"שמורים" מהשאלה לילית להשאלה לשלושה ימים באופן גלובלי בלי לטפל בכל ספר בנפרד. הסימון במסופי החיפוש שונה מיד בהתאם. הטבלה שקובעת ספירת העותקים בעת ההזמנה עודכנה והמחשב הפסיק לספור את מספר העותקים של הספרים ה"שמורים" כדי לאפשר מספר הזמנות ללא הגבלה. כעת הקורא יכול להרשם בתור ההזמנות בכל שעה ובכל יום עם פחות לחץ. (ראה נספח).

התכנית לקביעת תאריכי החזרות (תח) גם היא הוכיחה את גמישותה בעבודה היומיומית ואפשרה לנו לשנות את תהליכי העבודה בהתאם להחלטות החדשות. בסדור הישן קבענו תאריך אחד בבקר והחלפנו אותו באמצע היום. עכשיו, בסדור החדש, התאריך נקבע בבקר באופן אוטומטי ואנו קובעים את השעה כדי שה"שמורים" יחזרו בשעות הבקר.

רשימות מודפסות של אוספים מיוחדים בספרייה הן כלי עזר באולם הקריאה, ליד דלפק ההשאלה, ועל לוח המודעות. הרשימות מאפשרות לקורא לעיין ליד הדלפק לפי שם המחבר או שם הספר כדי למצוא את מספר המערכת הדרוש להזמנת הספר. זה מוריד את הלחץ ליד מסופי החיפוש באופן משמעותי. הרשימות באולמי הקריאה גם עוזרות לקוראים לוודא מיקום הספר על המדף באולם ההוא. רשימות ההזמנות על לוח המודעות המתחדשות כל יום מאפשרות לקורא לעקוב אחרי מצב ההזמנה שלו. הוא יכול לראות אם הספר שהזמין הגיע, ואם לא, את מיקומו בתור ההזמנות.

שרות עצמי בהשאלה במערכת "אלף" נפתח לקהל שלנו בשנה האחרונה. לקורא יש אפשרות לראות את הפרטים בכרטיס הקורא שלו, את ההשאלות וגם את ההזמנות. הוא מבצע את ההארכה ליד מסוף חיפוש בלי לעמוד בתור ליד דלפק ההשאלה. לשמחתנו, רוב הסטודנטים למדו את התהליך ורוב ההארכות מתבצעות על ידם - חוץ במקרים שיש הגבלה כגון איחורים לקורא או הזמנה אחרת לאותו ספר. אנו דנים באפשרות להזמין ספר בשרות עצמי בהשאלה. פעולות עצמאיות אלו גורמות להורדת לחץ ליד דלפק ההשאלה, ובמקרה שלנו מאוד עוזרות בביצוע השינויים בספרייה. היתרון הגדול הוא שכל ספרייה חופשית להפעיל את הפעולות האלה במערכת שלה או לא-לפי הדרישות, ההשקפות וההחלטות שלה. המערכת אינה מחייבת, היא נותנת אפשרויות.

לא חסרו "BUGS" במערכת ממוחשבת. צוות הספרייה במיוחד בהשאלה צריך להיות ער לבעיות ושנויים לא רצויים. לדוגמא, כשפתחנו ב"שירות עצמי בהשאלה" את האפשרות להאריך ספרים ע"י הסטודנט עצמו ערכנו בדיקות ביקורת לפני שאמצנו את השיטה. בגלל בעיה בתכנה שלא גילינו, די הרבה קוראים הצליחו להאריך ספרים שמורים בשירות עצמי למרות שקוראים אחרים הזמינו אותם. בסופו של דבר הבעיה נתגלתה ותוקנה.

בסיכום, נראה לנו שהקוראים והצוות די מרוצים מהשנויים שנעשו למרות שנאלצנו לעשותם בגלל סיבות תקציביות בלבד. צוות ההשאלה היה מרוצה במיוחד על שהצלחנו לבצע שנויים כה מהפכניים בזמן קצר בעזרת המערכת הממוחשבת. הגמישות במערכת ההשאלה מעידה על כך שהיא יכולה להיות מתאימה לספריות עם גישות ודרישות שונות ובגדלים שונים.

נספח - שינויים בטבלה 50 בתוך "אלף"

קביעת כללי ההשאלה:

(1) 9/1986-9/1984

STATUS	CIRCULATE	LIMIT HOLDS	TRAP HOLDS
JSL C/01 NON CIRC	Y	N	N
JSL C/02 OVER NIGHT	Y	Y	N
JSL C/03 ONE WEEK	Y	N	Y

(2) 9/1986 - היום

STATUS	CIRCULATE	LIMIT HOLDS	TRAP HOLDS	הארכה והזמנה עצמית			
				RENEW IN SEARCH	HOLD IN SEARCH		
JSL C/01 NON CIRC	N	N	N	N	00	00	N
JSL C/02 THREE DAYS	Y	N	Y	Y	00	02	Y
JSL C/03 ONE WEEK	Y	N	Y	Y	01	00	Y

טבלאות קביעת תאריכי החזרה:

(4) 9/1986 - היום

16 JSL C/01 B100 + 000 000
16 JSL C/02 B100 + 000 003
16 JSL C/03 B100 + 000 007

(3) 9/1986-9/1984

16 JSL C/01 B100 + 000 000
16 JSL C/02 B100 + 000 001
16 JSL C/03 B100 + 000 007

Instruction for the Online ALEPH Catalog.

Mimi Huppert

Head of Reader Services

Bloomfield Library for Humanities and Social Sciences, Hebrew University, Jerusalem

An automated catalog is polarized between two extremities: rigidity and flexibility. It has a fixed set of unalterable operating rules on the one hand, and unlimitedly varied retrieval options on the other.

One cannot give the reading public an automated catalog without guidance in how to use it. ALEPH allows every library to develop its own system of instruction to suit its users. The explanations can be printed, on-line, or verbal; they can be for individuals or groups; they can be centralized or decentralized; detailed or general, or any combination of the above.

This paper reviews the experience garnered by our Reference Department over the last six years, during which we observed the reactions of our users (readers and librarians), drew conclusions, and revised our methods and materials. We continue to experiment, analyze reactions, revise and try again.

This ongoing search for the most effective way to instruct our public in the use of our sophisticated online catalog is the real challenge facing the Reference Department today.

How to beat the high cost of living/... ALEPH can help!

(Revisions in Computerized Circulation System due to Budgetary Cuts)

Sara Farkas

Chana Lajcher

Harman Science Library

Hebrew University, Jerusalem

After two years of operation using the ALEPH system, the Harman Science Library at the Hebrew University of Jerusalem, due to budget cuts, closed its textbook circulation desk and reshelfed the reserved textbooks onto open shelves. Accordingly, the circulation and holds (ordering) systems were completely revised.

While the old system allowed stricter control over the collection, the open shelf system has shortened line at the circulation desk and requires less personnel.

By changing selected parameters in the internal tables of the system (UTIL 50, TABALEPH), the circulation status of an entire collection was changed without actually handling each volume. The ALEPH program has proven itself to be flexible enough to accommodate radical changes in library policy, while on-going developments allow greater independence for the readers.

The National Library's ALEPH Subject Heading Catalog

Emanuel Aczel

Classification Department

Jewish National and University Library, Jerusalem

Until the year 1984 the National Library's subject card catalog was arranged according to the Dewey Decimal System (DDC). When the aforementioned catalog was closed new publications were cataloged in ALEPH's computerized catalog.

At that time the National Library implemented a new subject classification which combined the DDC with natural language subject headings. In this new system librarians assign one or more classification numbers to each publication, as they did in the past. Each classification number has been expanded to include a number of relevant natural language subject headings. Thus, while librarians continue to assign the classification numbers they are familiar with, the system automatically adds additional subject headings, for each item. Once cataloged, each item can then be retrieved by its classification numbers or by its subject headings, and the reader benefits from both systems' advantages: The clear hierarchy of the DDC and direct retrieval by means of the subject headings.

Subject heading retrieval is based on words or Boolean combinations of words, thus enabling the untrained patron to make efficient use of the subject catalog.